

שהיום נלמד בעזרת ה':

## שבועות דף לב

**קושיא:** והא נמי תנינא שבועת העדות כיצד וכו': הרי כבר אנו יודעים זאת מהמשנה שלנו. כי המשנה מדגישה דוקא 'אמר לעדים בואו והעידוני' זו שבועת העדות, אבל אם לא היה אומר להם לא. ואם כן מה חידש שמואל?

**תירוץ:** אמר לאו דוקא וכו': לולי דברי שמואל היינו אומרים שהמשנה נקטה מקרה ש'אמר לעדים' לאו דוקא. וההכרח לומר כן. שאם לא תאמר כן, הרי לגבי 'שבועת הפקדון' (= אדם שהפקיד ממון אצל חברו, וחבירו מכחיש ונשבע שאין לו פקדון) כתוב במשנה לקמן 'שבועת הפקדון כיצד? אמר לו תן לי פקדון שיש לי בידך' והוא נשבע שאין לו. האם גם שם נאמר שדוקא כשהמפקיד תובע את השומר, השומר חייב על השבועה, אבל אם לא תובע אותו לא? הרי כתוב בפסוק "וכחש בעמיתו" בכל מקרה שהוא. כלומר אפילו אם השומר מעצמו בא ונשבע שאין לו פקדון, הוא חייב. אלא בהכרח שמה שכתבה המשנה בפקדון 'אמר לו' זהו לאו דוקא. ואם כן גם כאן בשבועת העדות זהו לאו דוקא.

(ועל כך מחדש שמואל שכאן בשבועת הפקדון נקטה המשנה דוקא 'אמר לעדים', אבל אם לא אמר להם הם פטורים).

**קושיא:** האי מאי? אי אמרת בשלמא וכו': איך יתכן לומר לולי דברי שמואל שהמשנה נקטה כאן לאו דוקא? אדרבא. אם תאמר שהמשנה כאן נקטה 'אמר להם' דוקא, מובן שהמשנה נקטה גם לקמן בשבועת הפקדון 'אמר לו' אגב המשנה כאן, למרות ששם זהו באמת לאו דוקא. אבל אם תאמר שגם כאן המשנה נקטה 'אמר להם' לאו דוקא, אם כן מדוע היא בכלל הוצרכה לנקוט כאן ושם מקרה של 'אמר להם' כשזהו לאו דוקא?

**תירוץ:** דלמא אורחא דמילתא. קא משמע לן: היה מקום לומר שהמשנה נקטה 'אמר להם' בגלל שזהו דרך העולם שקודם כל באים ותובעים מאדם ואחר כך הוא נשבע. ועל כך קמ"ל שמואל שהמשנה כאן נקטה דוקא 'אמר להם' כנ"ל.

**תניא כוותיה דשמואל וכו':** ראייה מברייטא כשמואל, וכפי שביארנו שיש חילוק בין שבועת העדות לשבועת הפקדון.

\*

**למדנו במשנה - השביע עליהן חמשה פעמים כו':** חוץ לב"ד, ואחר כך כפרו פעם אחת בב"ד, חייבים על כל שבועה ושבועה.

שאלה: מנלן דאכפירה בב"ד הוא דמחייבי, אחוץ לב"ד לא מחייבי? מניין לנו שהם חייבים רק על כפירה בפני ב"ד?

**אמר אביי:** נאמר בשבועת העדות "אם לא יגיד ונשא עונו", דוקא במקום כזה שאם העד היה מגיד את העדות שלו הוא היה מחייב את הבעל דין ממון, אומרת התורה שאם הוא לא רוצה להעיד והוא כופר וטוען שאין לו עדות (ונשבע), הוא חייב משום שבועת העדות. והיינו בפני ב"ד. אבל מחוץ לב"ד שהעדות שלו לא מחייבת את הבעל דין, גם הכפירה שלו במתן עדות אינה מחייבת אותו.

**א"ל רב פפא לאביי:** אם כך, נאמר גם שהשבועה עצמה על כך שאין לו עדות צריכה להיות דוקא בב"ד!

אביי עונה: **לא ס"ד! דתניא לאחת וכו':** נאמר בקרבן על שבועת העדות "וְהָיָה כִּי יֵאָשֵׁם לְאַחַת מֵאֵלֶּה" ללמד שחייב על כל שבועה ושבועה. ואם תאמר שהוא חייב להשבע בב"ד, וכי יתכן שהוא יתחייב יותר מפעם אחת? הרי כתוב במשנתנו 'השביע עליהן חמשה פעמים בפני ב"ד, וכפרו, אין חייבין אלא אחת. אמר ר' שמעון מה טעם הואיל ואינם יכולין לחזור ולהודות". אלא בהכרח הפסוק מדבר על מקרה שהשביע אותם כמה פעמים מחוץ לב"ד. ומוכח שהשבועה יכולה להיות מחוץ לב"ד, אמנם הכפירה צריכה להיות דוקא בב"ד.

\*

**למדנו במשנה - כפרו שניהן כאחת חייבין:** אם שני העדים כפרו בבית אחת במתן עדות, שניהם חייבים.

קושיא: **הא אי אפשר לצמצם:** ואיך יתכן שהם כפרו ממש בבית אחת?

תירוצ: **אמר רב חסדא - הא מני ר' יוסי הגלילי היא דאמר אפשר לצמצם.**

רבי יוחנן מתרץ: **אפילו תימא רבנן:** המשנה יכולה להתאים גם לדעת רבנן החולקים על ריה"ג וסוברים שאי אפשר לצמצם. ואין זו קושיא, כי כוונת המשנה

אינה בבת אחת ממש אלא 'בתוך כדי דיבור', והדין הוא שתוך כדי דיבור נחשב כהמשך של הדיבור.

**א"ל רב אחא מדיפתי לרבינא:** הרי 'תוך כדי דיבור' כמה הוא? כדי שאילת תלמיד לרב, דהיינו שלוש מילים 'שלום עליך רבי'. ויש אומרים כדי שאילת הרב לתלמיד, והיינו שתי מילים 'שלום עליך'. ואם כן השבועה עצמה היא הרבה יותר מילים, ואיך יתכן שהעד השני יכול להשבע בתוך כדי דיבור לתחילת שבועת העד הראשון?

**א"ל - כל אחד ואחד תוך דיבורו של חבירו:** מספיק שהשני יתחיל את השבועה שלו בתוך כדי דיבור לסיום השבועה של הראשון.

\*

**למדנו במשנה - בזה אחר זה הראשון חייב והשני פטור:** אם העדים כפרו במתן עדות בזה אחר זה, הראשון חייב, אבל השני פטור. בגלל שלאחר שהוא נשאר לבדו, בכל מקרה הוא לא מועיל לחייב ממון כעד יחיד.

**מתני' דלא כי האי תנא:** משנתנו סוברת שלא כמו התנא רבי אלעזר ברבי שמעון. כדלהלן.

**דתניא משביע עד אחד פטור, ורבי אלעזר ברבי שמעון מחייב:** האומר לעד אחד שיעיד בשבילו, והעד כופר ונשבע שאין לו עדות בשבילו, נחלקו הדעות האם העד פטור מקרבן על השבועה או לא.

ולכאורה המחלוקת שלהם היא האם עד אחד אינו יכול לחייב ממון בעדותו אלא רק לחייב שבועה (כשהוא מעיד על הבעל דין שהוא חייב כסף, הבעל דין צריך להשבע שהוא פטור), או שעד אחד מחייב ממון. ולכן לדעת רבנן שעד אחד מחייב רק שבועה, אם הוא כופר הוא פטור מקרבן. אבל לדעת רב"ש שעד אחד מחייב ממון, אם הוא כופר הוא חייב קרבן. ואם כן משנתנו האומרת שהעד השני פטור סוברת כרבנן ולא כרב"ש.

**דחיה: ותיסברא? האמר אביי הכל מודים וכו':** וכי האם אתה סובר שלדעת רב"ש עד אחד מחייב ממון?

והרי אביי אמר א. שרבנן ורב"ש מודים 'בעד סוטה'. כלומר יש עדות בענין סוטה שלכו"ע המשביע עד אחד, העד חייב. ב. וכן הם מודים 'בעדי סוטה'. כלומר יש

מקרה שהמשיב שני עדים בסוטה שניהם פטורים. ג. והמחלוקת שלהם היא 'בעדי סוטה'. כלומר יש מקרה שבו משיב שני עדים נחלקו בזה רבנן וראב"ש.

ד. וכן שניהם מודים 'בעד אחד'. כלומר במשיב עד אחד בעדות ממון, שהוא חייב. ה. וכן שניהם מודים 'בעד שכנגדו חשוד על השבועה'. כלומר במשיב עד אחד שהעד שכנגדו חשוד על השבועה שחייב. כל המקרים הללו יתבארו להלן.

על כל פנים מדברי אב"י עולה, שאין כאן מחלוקת האם עד אחד מחייב ממון, אלא זו מחלוקת אחרת.

**אלא דכ"ע עד אחד וכו':** אלא בין לרבנן ובין לראב"ש עד אחד מחייב רק שבועה ולא ממון. והמחלוקת שלהם במשיב עד אחד היא, האם 'דבר הגורם לממון' נחשב כממון או לא. והיינו שהעד מחייב את הבעל דין שבועה, ובדרך כלל הבעל דין לא רוצה להשבע והוא מעדיף לשלם. נמצא שהעד הוא דבר שגורם לממון. לדעת ראב"ש דבר הגורם לממון נחשב כממון ולכן ניתן להשיב עד אחד. וחכמים חולקים.

**גופא אמר אב"י:** הגמרא חוזרת לדברי אב"י ומבארת אותם. אב"י אמר חמשה דברים - א. הכל מודים בעד סוטה ב. והכל מודים בעדי סוטה ג. ומחלוקת בעדי סוטה ד. הכל מודים בעד אחד ה. והכל מודים בעד שכנגדו חשוד על השבועה.

#### (א.) הכל מודים בעד סוטה שחייב - בעד טומאה וכו':

👉 המקנא לאשתו על פי שני עדים, כלומר שאומר לה 'אל תסתרי עם איש פלוני', אם יש שני עדים שנסתרה עם פלוני לאחר הקינוי, הוא משקה אותה את המים המרים והם בודקים אותה האם זינתה או לא. אמנם אם יש לו עוד עד אחד שהיא זינתה עם הפלוני בסתירה, היא אסורה על בעלה ואינה שותה.

מדובר באדם שקינא לאשתו והיא נסתרה והוא מבקש מעד אחד שיעיד על אשתו שנטמאה בסתירה, והעד נשבע בשקר שאינו יודע עדות. מכיון שהתורה האמינה לעד הזה, אם כן, אם העד היה מעיד על כך, היה הבעל פטור מלשלם כתובה לאשתו. ובגלל שהוא לא העיד הוא מפסיד את הבעל ממון. ולכן העד הזה חייב קרבן על השבועה לכו"ע.

**דכתיב "ועד אין בה" כל שיש בה:** הגמרא בסוטה (דף לא, א) לומדת מהפסוק הנאמר בסוטה "ועד אין בה" שאם יש בה עד אחד שנטמאה היא אסורה ואינה שותה את המים.

**(ב.) והכל מודים בעדי סוטה שפטור - בעדי קינוי זהוה גורם דגורם:** אם הבעל ביקש משני העדים שראו את הקינוי שיעידו על כך, והם נשבעו לשקר שהם לא ראו, הם פטורים מקרבן. כי הם נחשבים 'גורם דגורם לממון'. משום שגם אם הם יעידו לו, עדיין הוא צריך שני עדי סתירה שיבואו להעיד (וזה נקרא 'גורם' אחד). ואפילו אם עידי הסתירה יעידו לו, הם רק יגרמו לו להרוויח את הממון. כי אולי האשה תפחד לשתות את המים ותודה שהיא נטמאה, והוא ירוויח את כתובתה. אם כן עדי הקינוי הם רק גורם דגורם.

**(ג.) ומחלוקת בעדי סוטה - בעדי סתירה, מר סבר וכו':** אם העדי סתירה נשבעו לשקר שהם לא יודעים לו עדות, כאן זה רק 'גורם' אחד, ובזה נחלקו רבנן וראב"ש. לדעת רבנן הם פטורים כי 'דבר הגורם לממון' נחשב כממון, וראב"ש חולק.

**(ד-ה.) הכל מודים בשכנגדו חשוד על השבועה, הכל מודים בעד אחד דר' אבא:** והגמרא מבארת את הדין הרביעי, ואחר כך את החמישי.

**(ד.) הכל מודים בשכנגדו חשוד על השבועה:** מדובר במלווה שתובע את הכסף מהלווה, והלווה מכחיש. ויש לו עד אחד על הלוואה. עד אחד מחייב את הלווה שבועה שהוא לא חייב כסף. אמנם מדובר שהלווה חשוד על השבועה, ובכזה מקרה מגלגלים את השבועה על ה'בעל דין שכנגדו' דהיינו על המלווה, והוא נשבע שהלווה חייב לו כסף ולוקח את הכסף מהלווה. כאן מדובר שהעד אחד הזה לא מסכים להעיד ונשבע שהוא לא יודע עדות. ומכיון שהוא מפסיד את המלווה כסף, הוא חייב קרבן על השבועה.

קושיא: **דחשיד מאן? אילימא וכו':** מי החשוד על השבועה? אם הלווה חשוד, שאז המלווה היה יכול להשבע ולקבל את הכסף כפי שביארנו, הרי יכול העד לומר למלווה מי אמר שבאמת היית מסכים להשבע? ואם כן אני רק 'גורם לממון' ובזה נחלקו רבנן וראב"ש.

**אלא כגון ששניהן חשודין וכו':** אלא מדובר שגם הלווה וגם המלווה חשודים על השבועה. ובכזה מקרה 'חזרה שבועה למחויב לה', כלומר השבועה חוזרת אל הלווה שהוא המחוייב כאן. כי יש לו שתי אפשרויות, או להשבע או לשלם. ומכיון שהוא לא יכול להשבע כי הוא חשוד, הוא חייב לשלם. ואם כן העד הזה שנשבע

לשקר שאינו יודע עדות על ההלוואה, מפסיד את המלווה את הכסף שהיה מקבל אם היה נשבע בשבילו.

**(ה) הכל מודים בעד אחד דר' אבא:** כמו המעשה שהיה עם רבי אבא כדלהלן.

**דהווא גברא דחטף נסכא מחבריה:** מעשה באדם שחטף 'נסכא' (- חתיכת כסף) מחבירו. בא הנחטף לרב אמי לדין תורה, ורבי אבא ישב אז לפני רבי אמי. הנחטף הביא עד אחד שהעיד שהחוטף חטף ממנו את הנסכא. אמר החוטף 'אכן חטפתי, אבל את שלי חטפתי'. כי הנסכא הזו היתה שלי, והאיש שהחזיק בה גנב אותה ממני'.

**אמר רבי אמי:** איך ידונו הדיינים את המקרה הזה? כי במקרה הזה יש צירוף דינים מיוחד.

דהיינו, אם היו שני עדים שמעידים שהחוטף חטף את הנסכא, הדין היה פשוט שמוציאים את הנסכא מידי ומחזירים אותה לנחטף. בגלל שאדם לא נאמן לחטוף דבר שמחזיק חבירו ולומר שהוא שלו, כי הדין הוא 'העמד ממון על חזקתו' כלומר הממון שייך למי שמחזיק בו.

ואם לא היה שום עד שמעיד שהוא חטף, החוטף היה נאמן בטענתו שהוא חטף את שלו. כי יש לו 'מיגו' - מתוך שיכל לטעון 'לא חטפתי אלא הנסכא היה בידי מעולם' והוא היה נאמן כי הוא מחזיק בו, וכאמור הדין הוא 'העמד ממון על חזקתו'. לכן גם כשהוא טוען טענה גרועה 'שהוא חטף את הנסכא והנסכא שלו' הוא נאמן בטענתו.

ואם כאשר היה מגיע העד אחד שהוא חטף, החוטף היה מכחיש את דבריו ואומר 'לא חטפתי', גם כן הדין היה ברור. כי היה על החוטף להישבע שהוא לא חטף, ואז היה מקבל את הנסכא.

אבל כאן, מצד אחד יש עד אחד שהוא חטף את הנסכא, ומצד שני החוטף לא מכחיש את העד אלא מודה לדבריו אלא שהוא טוען שהוא חטף את שלו. ומשכך הדין מסתבך, כדלהלן.

**לישלם? - ליכא תרי סהדי:** אם נרצה לחייב אותו לשלם את הנסכא לנחטף, לא נוכל לחייב אותו. בגלל שאין שני עדים שהוא חטף את הנסכא, ועד אחד אינו נאמן להוציא ממון. ואמנם החוטף בעצמו מודה שהוא חטף את הנסכא, אך הרי יש לו

‘מיגו’ ועלינו להאמין להמשך דבריו שהוא חטף את שלו (כנ”ל). ממילא אי אפשר לחייב אותו לשלם.

**ליפטריה? – הא איכא חד סהדא דמחטף חטף:** ואם נרצה לפטור אותו מלשלם את הנסכא, גם לא נוכל. בגלל שהרי יש כאן עד אחד שמעיד שהוא חטף את הנסכא. ואמנם עד אחד לא יכול להוציא ממון, אבל הוא מחייב שבועה את הנתבע, דהיינו על החוטף להשבע שהוא לא חטף. אך גם זה בלתי אפשרי, כדלהלן.

**לישתבע? – כיון דאמר אין חטפי וידי חטפי, הוה ליה כגזלן:** ואם נרצה לחייב אותו שבועה, גם כן לא נוכל. כי הדין הוא שעד אחד מחייב שבועה רק לסתור את עדותו. כלומר אם החוטף היה מכחיש את העד וטוען שהוא לא חטף, אז היינו מחייבים את החוטף שבועה שהוא לא חטף. אבל כאן שהחוטף מודה לדברי העד וטוען שהוא כן חטף, אי אפשר להשביע אותו שהוא לא חטף. (והוא דומה לגזלן שפסול לשבועה, וכך גם הוא פסול להשבע שהוא לא חטף, אחרי שהוא טען שהוא כן חטף). וכאמור אי אפשר גם להשביע אותו שהוא כן חטף את שלו, כי אין זו ‘שבועה המוטלת עליו’, שהרי העד מחייב אותו רק שבועה להכחיש את העד.

**אמר ליה רבי אבא:** פסק רבי אבא מכיון שהוא מחייב שבועה והוא לא יכול להישבע עליה, הוא חייב לשלם את הנסכא. עד כאן המקרה של ‘נסכא דרבי אבא’.

לעניננו, במקרה כזה אם העד אחד מסרב להעיד לטובת המלוה ונשבע לשקר שאינו יודע עדות, הוא חייב קרבן לכו”ע. בגלל שהוא מפסיד את המלוה, כי על ידי עדותו הלווה חייב לשלם למלוה.

\*

**אמר רב פפא:** אשה הטוענת שמת בעלה ואומרת ששמעה זאת מעד אחד, הקילו חכמים שהיא נאמנת והיא יכולה לקחת את כסף כתובתה מהיורשים (למרות שיש כאן רק עד אחד, וגם יש כאן ‘עד מפי עד’). ואם העד מסרב להעיד ונשבע שאינו יודע, יש מקרה שהוא חייב ויש מקרה שהוא פטור. ורב פפא מבאר –

**הכל מודים בעד מיתה שהוא פטור – דאמר לה וכו’:** אם הוא העיד בפני האשה הזו שמת בעלה ולא העיד על כך בבית דין. ואחרי שהוא העיד בפניה, היא בקשה ממנו שיעיד בבית דין, והוא נשבע שאינו יודע עדות. הוא פטור. משום שהוא לא הפסיד לה כסף. כי היא לא צריכה אותו, והיא יכולה ללכת לבית דין ולומר ששמעה מעד אחד שמת בעלה והיא תהיה נאמנת.

**הכל מודים בעד מיתה שהוא חייב - דלא אמר וכו':** אבל אם הוא לא העיד בפניה שמת בעלה וגם לא העיד בבית דין, אלא היא בקשה ממנו שיעיד בבית דין והוא נשבע שאינו יודע עדות. כאן הוא מפסיד לה כסף, כי אין לה עדות שהיא יכולה ללכת איתה לבית דין ולטעון שמת בעלה.

**שמע מינה משביע עדי קרקע חייב:** אם כן יש מכאן ראייה שהמשביע עדים המסרבים להעיד על עדות קרקע, שהם חייבים. כי הרי אשה גובה את כתובתה מהקרקע שהשאיר בעלה. ואילו לקמן (דף לז, ב) נחלקו הדעות בזה. דחייב: דלמא דתפישא מטלטלי: אין ראייה. יתכן שמדובר במקרה שהאשה מחזיקה בידיה מטלטלין שהשאיר בעלה, והיא רוצה לגבות מהם את הכתובה.

\*

**למדנו במשנה - כפר אחד והודה אחד כו': הכופר חייב (והמודה פטור).**

קושיא: **השתא בזה אחר זה וכו':** לאחר שהמשנה אמרה שאם שני העדים כפרו בזה אחר זה, הראשון חייב והשני פטור. וכי צריך לומר לנו שאם אחד מהם מודה הוא פטור? פשיטא!

תירוץ: **לא צריכא וכו':** מדובר שבהתחלה שניהם כפרו ביחד, אבל אחד מהם חזר בו מיד והודה 'בתוך כדי דיבור' לכפירה שלו. והחידוש שהוא פטור כי תוך כדי דיבור כדיבור דמי.

**בשלמא לרב חסדא וכו':** לרב חסדא שביאר למעלה את המקרה ברישא של המשנה 'כפרו שניהם כאחת', כריה"ג שאפשר לצמצמם והם אמרו זאת ממש ביחד, מובן שהמשנה הוצרכה לחדש כאן בסיפא שתוך כדי דיבור כדיבור דמי. אבל לרבי יוחנן שביאר שם שהם כפרו בתוך כדי דיבור אחד מהשני, מדוע הוצרכה המשנה לחדש שוב בסיפא את אותו הדין של תוך כדי דיבור?

תירוץ: **מהו דתימא:** ברישא למדנו רק שניתן לכפור בתוך כדי דיבור מכפירה קודמת. אבל כאן יש חידוש גדול יותר, שניתן לחזור בו ולהודות לאחר הכפירה בתוך כדי דיבור.

\*

**למדנו במשנה - היו שתי כיתי עדים כפרה הראשונה ואח"כ כפרה השניה:** שתיהן חייבות כי העדות יכלה להתקיים בכל אחת מהן.

קושיא: בשלמא שניה וכו': מובן מדוע הכת השניה חייבת. בגלל שלאחר שהכת הראשונה כפרה, נשאר לבעל דין את האפשרות להביא עדות על ידי הכת השניה, והם קלקלו לו אותה על ידי כפירתם והפסידו לו ממון. אבל לא מובן מדוע הכת הראשונה חייבת, הרי עדיין נשאר לבעל דין את האפשרות להעיד על ידי הכת השניה, והם לא מפסידים אותו בסירובם להעיד.

תירוץ: אמר רבינא: מדובר שבשעת הכפירה של הכת הראשונה היו העדים של הכת השניה קרובים זה לזה, דהיינו ששני העדים היו נשואים לשתי אחיות. וקרובים פסולים לעדות. ואם כן כשכפרה הכת הראשונה, היא היתה האפשרות היחידה של הבעל דין להביא עדות. ולאחר שכפרה הכת הראשונה, מתו שתי האחיות ונעשו העדים של הכת השניה כשרים להעיד, ולכן כשהם כפרו הם חייבים.

ועדין אין בזה חידוש. אלא בנוסף מדובר שהנשים היו גוססות בשעת כפירת הכת הראשונה. והחידוש הוא שאנו לא אומרים שמכיון שרוב הגוססים מתים לבסוף נחשב הדבר כאילו הן כבר מתו, ואם כן יש כאן כת נוספת והראשונה צריכה להיות פטורה. אלא קמ"ל שהגוסס נחשב לחי עד שימות, ואם כן לא היתה כאן כת נוספת בשעת כפירת הראשונה, והכת הראשונה חייבת.